

۳۱۴۵۲

مرکز اطلاع‌رسانی کتابخانه ملی ایران
تعمیرت بزرگ

۱۶ / ۹ / ۱۳۷۹

دانشگاه قم

دانشکده علوم انسانی

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق خصوصی

موضوع:

حقوق خصوصی اتباع بیگانه در ایران

(تحلیل ماده ۹۶۱ قانون مدنی بند ۱-۲-۳)

استاد راهنما:

دکتر نجادعلی الماسی

استاد مشاور:

دکتر رضا حسین گندمکار

۹۰۰۶ -

نگارنده:

مجتبی دهقاندار

تابستان ۱۳۷۹

۳۱۴۴۲

تقدیم:

**این بضاعت ناچیز و اندک را در طبق اخلاص نهاده و تقدیم می‌کنم به پدر
مهربان و زحمتکش و مادر فداکار و زجر کشیده‌ام و به دوست عزیزم**

مصطفی رضوند

تقدیر و تشکر

از تمامی کسانی که با کلام و نوشتار خود مرا در گردآوری این پایان نامه یاری نمودند از استاد فرزانه و عالیقدرم، جناب آقای دکتر نجادعلی الماسی که افتخار شاگردی ایشان را به یدک می کشم و در این پایان نامه عنایت و التفات بسیار نمودند تقدیر و تشکر می کنم همچنین از جناب آقای دکتر رضاحسین گندمکار استاد محترم مشاور، کمال تشکر و قدردانی را دارم.

و در نهایت از شما مسئولان کتابخانه و انتشارات و مسئولین محترم اداره تحصیلات تکمیلی بویژه آقای گائینی که مرا در این مهم یاری نمودند صمیمانه سپاسگزاری می کنم.

چکیده

در این پایان نامه، ابتدا تمایز میان حقوق عمومی و حقوقی سیاسی و حقوق خصوصی را مورد بررسی قرار داده و گفته ایم که بیگانگان از حقوق سیاسی در ایران محروم هستند و در خصوص حقوق عمومی اصل بر تمتع خارجیان از آن حقوق می باشد. در مورد حقوق خصوصی نیز که بطور مفصل مورد بررسی و تشریح قرار گرفته است. عنوان کرده ایم که قانونگذار ایران در ماده ۹۶۱ قانون مدنی بطور کلی خارجیان را از حقوق خصوصی (یا به تعبیر ساده مذکور حقوق مدنی) برخوردار دانسته است و به عبارتی اصل بر تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی است.

بعد از بیان این مطلب به تفصیل راجع به محرومیتها و محدودیتهای بیگانگان از تمتع از حقوق خصوصی در حقوق ایران سخن آمده است. و عنوان شده است که قانونگذار ایران در ۳ بند ماده ۹۶۱ قانون مدنی خارجیان را از برخی حقوق محروم نموده است و در واقع نسبت به آن اصل کلی مذکور در مورد ماده فوق استثنائاتی وارد کرده است که تشریح مطلب را در دفتر دوم پایان نامه آورده ایم.

کلیده واژه ها:

بیگانگان - محرومیت - محدودیت - اصل تمتع از حقوق خصوصی - حقوق خصوصی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۵	دفتر اول: کلیات و مبانی حقوق خصوصی بیگانگان
۶	قسمت نخست: کلیات
۶	مدخل ورود به بحث
۷	فصل اول - حقوق عمومی، حقوق سیاسی و حقوق خصوصی بیگانگان
۸	مبحث نخست حقوق عمومی و اصل تمتع بیگانگان
۸	بند اول - تعریف حقوق عمومی
۸	بند دوم - اصل تمتع بیگانگان از حقوق عمومی
۱۰	مبحث دوم - حقوق سیاسی و اصل عدم تمتع بیگانگان
۱۰	بند اول - تعریف حقوق سیاسی
۱۰	بند دوم - اصل عدم تمتع بیگانگان از حقوق سیاسی
۱۱	مبحث سوم - تعریف حقوق خصوصی و اقسام آن
۱۱	بند اول - تعریف حقوق خصوصی
۱۱	بند دوم - اقسام حقوق خصوصی
۱۲	۱ - حقوق مالی
۱۲	۲ - حقوق غیر مالی
	فصل دوم - اصل تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی و محدودیتهای آن (خاصه در حقوق فرانسه)
۱۳	مبحث نخست - اصل تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی
۱۳	مبحث دوم - محدودیتهای مربوط به تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی
۱۴	مبحث سوم - حقوق خصوصی بیگانگان در حقوق فرانسه
۱۷	قسمت دوم: اصول و مبانی حقوق بیگانگان

۱۷	مقدمه
۱۸	فصل اول - رعایت مقتضیات حقوق بین الملل
۱۸	مبحث نخست - مقتضیات حقوق بین الملل عمومی
۱۹	مبحث دوم - اصول پیشنهادی و دروس
۲۰	مبحث سوم - لزوم یا عدم لزوم رعایت مقتضیات حقوق بین الملل
۲۱	فصل دوم - رفتار متقابل
۲۲	مبحث نخست - تعریف رفتار متقابل و انواع آن به اعتبار منشأ حق یا شرط وجود حق
۲۲	بند اول - تعریف رفتار متقابل
۲۲	بند دوم - رفتار متقابل به عنوان منشأ حق
۲۳	بند سوم - رفتار متقابل، شرط وجود یک حق
۲۴	مبحث دوم - اقسام رفتار متقابل
۲۵	بند اول - رفتار متقابل سیاسی (یا قراردادی)
۲۶	بند دوم - رفتار متقابل قانونگذاری (یا تقنینی)
۲۷	بند سوم - رفتار متقابل عملی (یا بالفعل)
۲۹	فصل سوم - قوانین داخلی مربوط به حقوق بیگانگان
۲۹	مبحث نخست - قوانین داخلی مربوط به حقوق خصوص بیگانگان
۳۰	مبحث دوم - نتیجه
۳۱	قسمت سوم: تمیز اتباع بیگانه از اتباع داخلی
۳۲	فصل اول - تابعیت، تمیز اتباع از یکدیگر و آثار تابعیت
۳۲	مبحث نخست - تابعیت و تبعه
۳۲	بند اول - تعریف تابعیت
۳۳	بند دوم - تعریف تبعه
۳۳	مبحث دوم - ملاک تمیز اتباع داخلی و خارجی در حقوق ایران
۳۴	مبحث سوم - آثار تابعیت در حقوق تبعه
۳۵	فصل سوم - اشخاص حقیقی و حقوقی بیگانه
۳۵	مبحث نخست - بیگانه و اقسام آن

۳۵	بند اول - تعریف بیگانه
۳۵	بند دوم - اقسام اشخاص حقیقی بیگانه
۳۶	مبحث دوم - پناهندگان
۳۸	مبحث سوم - اشخاص حقوقی بیگانه و اقسام آن
۳۸	بند اول - تعریف شخص حقوقی
۳۸	بند دوم - اقسام اشخاص حقوقی
۳۸	۱- اشخاص حقوقی، حقوق عمومی
۳۹	۲- اشخاص حقوقی، حقوق خصوصی
۳۹	الف - مؤسسات غیرتجارتی
۴۰	ب - شرکتهای
۴۰	مبحث چهارم - تابعیت اشخاص حقوقی
۴۰	بند اول - مفهوم تابعیت اشخاص حقوقی
۴۰	بند دوم - فایده تعیین تابعیت اشخاص حقوقی
۴۱	بند سوم - تعیین تابعیت اشخاص حقوقی بیگانه در ایران
۴۳	مبحث پنجم - شناسایی شخصیت اشخاص حقوقی
۴۳	بند اول - مفهوم شناسایی شخصیت اشخاص حقوقی
۴۳	۱- نظریه واقعی بودن شخصیت حقوقی
۴۴	۲- نظریه حقوقی بودن شخصیت حقوقی
	بند دوم - شناسایی اشخاص حقوقی بیگانه در حقوق ایران و تفسیر شورای نگهبان از اصل ۸۱ قانون اساسی
۴۴	۱- لزوم ثبت اشخاص حقوقی بیگانه
۴۵	الف - ثبت شرکتهای تجاری
۴۵	ب - ثبت تشکیلات و مؤسسات غیرتجارتی
	۲- تفسیر شورای نگهبان از اصل ۸۱ قانون اساسی و ممنوعیت ثبت شرکتهای خارجی فاقد قرارداد
۴۶	
۴۷	مبحث ششم - نتیجه

۴۸	قسمت چهارم: تاریخچه حقوق خصوصی بیگانگان
۴۸	فصل اول - تاریخچه حقوق خصوصی بیگانگان از عهد باستان تا کنون
۴۸	مبحث نخست - دوران عهد باستان
۵۰	مبحث دوم - دوران قرون وسطی
۵۱	مبحث سوم - بعد از انقلاب کبیر فرانسه
۵۵۲	فصل دوم - تاریخچه حقوق خصوصی بیگانگان در ایران
۵۲	مبحث نخست - دوران قبل از اسلام
۵۳	مبحث دوم - دوران استقرار حکومت اسلامی
۵۳	بند اول - اهل کتاب
۵۴	بند دوم - مستأمن
۵۵	بند سوم - کفار غیر اهل کتاب
۵۵	مبحث سوم - دوران قبل از برقراری رژیم کاپیتولاسیون
۵۵	مبحث چهارم - دوران برقراری رژیم کاپیتولاسیون
۹۶۱	قسمت پنجم: اصل کلی تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی در ایران (صدر ۹۶۱
۵۸	قانون مدنی)
۵۸	فصل اول - اصل تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی در ایران و منشأ آن
۵۹	مبحث نخست - اصل تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی
۵۹	مبحث دوم - منشأ اصل تمتع بیگانگان از حقوق خصوصی
	فصل دوم - نمونه‌هایی از حقوق خصوصی که بیگانگان از طرق مختلف از آن
۶۱	متمتع می‌گردند
	مبحث نخست - حقوق خصوصی که بیگانگان به موجب معاهدات به شرط
۶۱	رفتار متقابل یا بدون آن برخوردار می‌شوند
	مبحث دوم - حقوق خصوصی که بیگانگان به موجب قوانین و با شرط رفتار متقابل سیاسی از
۶۴	آن برخوردار می‌گردند
	مبحث سوم - حقوق خصوصی که قانونگذار به شرط رفتار متقابل قانونگذاری یا سیاسی یا
۶۴	عملی به بیگانگان داده است

۶۵	مبحث سوم - حقوق خصوصی که قوانین صراحتاً برای بیگانگان شناخته‌اند
۶۶	دفتر دوم: تحلیل ماده ۹۶۱ قانون مدنی (بند ۱ و ۲ و ۳)
	قسمت نخست: محدودیتها و محرومیت‌های بیگانگان از حقوق خصوصی
۶۷	مصرحه در قوانین (بند ۱ ماده ۹۶۱ قانون مدنی)
۶۷	مدخل ورد به بحث
۶۹	فصل اول - محرومیتها و محدودیت‌های راجع به مالکیت اموال غیرمنقول
۶۹	مقدمه
۷۰	مبحث نخست - استملاک اموال غیرمنقول مزروعی (املاک مزروعی)
۷۰	بند اول - استملاک بیگانگان قبل از سال ۱۳۱۰
۷۰	بند دوم - استملاک بیگانگان بعد از سال ۱۳۱۰ تاکنون
۷۳	بند سوم - جبران خسارت عادلانه
۷۴	بند چهارم - نتیجه
۷۵	مبحث دوم - استملاک اموال غیرمنقول غیر مزروعی
۷۵	بند اول - استملاک اموال غیرمنقول از طریق عهدنامه
۷۶	بند دوم - استملاک اموال غیرمنقول به موجب قوانین خاص
۷۷	۱ - بیگانگانی که مقیم ایرانند
۷۷	الف - میزان و حدود استملاک
۷۷	ب - سدرجات اظهارنامه استملاک اشخاص حقیقی
۷۹	ج - سدرجات اظهارنامه استملاک اشخاص حقوقی
۸۰	د - شرایط لازم برای موافقت با تقاضای استملاک
۸۱	ه - نحوه ثبت ملک
۸۱	پ - شرط رفتار متقابل برای استملاک
	۲ - بیگانگانی که مقیم ایران نیستند ولی مسافرت‌های منظم فصلی متعدد و متوالی به ایران دارند
۸۲	
۸۲	الف - میزان و حدود استملاک
۸۲	ب - سدرجات و تقاضای استملاک

۸۴	ج - مرجع رسیدگی به تقاضای استملاک
۸۴	د - نحوه پرداخت نمن
۸۵	۳ - سایر بیگانگان
۸۵	مبحث سوم - وضعیت پناهندگان راجع به استملاک اموال غیر منقول
۸۶	مبحث چهارم - استملاک مسکن متعدد توسط اتباع بیگانه
	مبحث پنجم - محدودیتهای استملاک زنان ایرانی که در اثر ازدواج تابعیت کشور بیگانه را
۸۸	تحصیل می نمایند
۹۲	مبحث ششم - رهن اموال غیر منقول واقع در ایران توسط بیگانگان
۹۴	فصل دوم - محرومیت بیگانگان از اخذ تأمین
۹۴	مقدمه
۹۶	مبحث نخست - فلسفه وضع ماده ۲۱۸ قانون آیین دادرسی مدنی
۹۷	مبحث دوم - لزوم درخواست تأمین
۹۸	مبحث سوم - شرایط اخذ تأمین
۹۹	مبحث چهارم - ترتیب اخذ تأمین
۹۹	مبحث پنجم - مقایسه بین ماده ۲۱۸ قانون آ.د.م و ماده ۲۲۵ مکرر همان قانون
۱۰۱	مبحث ششم - موارد معافیت بیگانگان از دادن تأمین
۱۰۳	مبحث هفتم - معافیت پناهندگان از دادن تأمین
۱۰۳	مبحث هشتم - تعارض ظاهری بند ۱ ماده ۲۱۹ آ.د.م و ماده ۲۲۵ مکرر همان قانون
۱۰۴	مبحث نهم - نتیجه
	فصل سوم - محدودیتهای راجع به حمایت از علائم تجاری و اختراعات
۱۰۶	بیگانگان
۱۰۶	مقدمه
۱۰۷	مبحث نخست - حمایت از علائم تجاری بیگانگان
۱۰۷	بند اول - مفهوم علامت تجاری
۱۰۸	بند دوم - شرایط حمایت از علائم تجاری بیگانگان
۱۰۸	۱ - بیگانگانی که در ایران دارای مؤسسات تجاری و صنعتی یا فلاحتی هستند

- ۲- بیگانگانی که مؤسسات صنعتی یا تجارتي یا فلاحتی آن در خارج است ۱۰۸
- بند سوم - ممنوعیت راجع به علائم تجارتي ۱۰۹
- بند چهارم - نحو ثبت علائم تجارتي ۱۱۰
- بند پنجم - مدت اعتبار ثبت علائم تجارتي ۱۱۱
- ۱- کسانی که در ایران دارای مؤسسات صنعتی و تجارتي یا فلاحتی هستند ۱۱۱
- ۲- کسانی که مؤسسات تجارتي و صنعتی یا فلاحتی آنان در خارج ایران است ۱۱۱
- بند ششم - انتقال علائم تجارتي ۱۱۲
- بند هفتم - حمایت از علائم تجارتي پناهندگان ۱۱۳
- مبحث دوم - محدودیتهای راجع به حمایت از اختراعات بیگانگان ۱۱۳
- بند اول - تعریف حق اختراع (یا حق مخترع) ۱۱۴
- ۱- تعریف حق اختراع ۱۱۴
- ۲- تعریف ورقه اختراع ۱۱۴
- بند دوم - شرایط حمایت از اختراعات بیگانگان ۱۱۵
- ۱- اختراع بیگانه سابقه ثبت در خارج ایران ندارد ۱۱۵
- الف - بیگانگانی که در ایران اقامتگاه ندارند ۱۱۶
- ب - بیگانگانی که در ایران اقامتگاه دارند ۱۱۶
- ۲- اختراع بیگانه در خارج سابقه ثبت دارد ۱۱۷
- بند سوم - نحوه ثبت اختراع در ایران ۱۱۸
- بند چهارم - حقوق و امتیازات ناشی از گواهی اختراع ۱۱۸
- ۱- حق انحصاری از موضوع اختراع ۱۱۹
- الف - حق انحصاری ساخت ۱۱۹
- ب - حق انحصاری اعمال ۱۱۹
- ج - حق انحصاری استعمال ۱۱۹
- ۲- حق برخورداری از حمایت قانونی ۱۲۰
- ۳- حق استفاده از اختراع اصلی تکمیل شده ۱۲۰
- ۴- حق انتقال مالکیت یا حق استفاده از موضوع اختراع ۱۲۱

۱۲۱	بند پنجم - حمایت از اختراعات پناهندگان
۱۲۲	بند ششم - نتیجه
	فصل چهارم - محدودیتها و محرومیتهای بیگانگان در تملک سهام مؤسسات ایرانی
۱۲۳	مقدمه
۱۲۳	مبحث نخست - محدودیتهای بیگانگان در تملک سهام بانکهای ایرانی
۱۲۵	بند اول - دوران قبل از ملی شدن بانکها
۱۲۵	بند دوم - دوران پس از ملی شدن بانکها به موجب لایحه قانونی شورای انقلاب مصوب ۱۳۵۸/۳/۱۷
۱۲۶	مبحث دوم - محدودیتهای و بیگانگان در تملک سهام مؤسسات بیمه
۱۲۷	بند اول - دوران قبل از ملی شدن مؤسسات بیمه
۱۲۸	بند دوم - دوران بعد از ملی شدن مؤسسات بیمه به موجب لایحه قانونی شورای انقلاب مصوب ۱۳۵۸/۳/۱۷
۱۲۹	مبحث سوم - محدودیتهای بیگانگان در تملک سهام مؤسسات تولیدی
۱۲۹	بند اول - تملک سهام شرکتی که پس از تصویب قانون گسترش تشکیل شده‌اند
۱۳۰	بند دوم - تملک سهام شرکتی که پیش از تصویب قانون گسترش تشکیل شده‌اند
۱۳۲	
	فصل پنجم - محدودیتهای راجع به سرمایه گذاری بیگانگان
۱۳۳	مقدمه
۱۳۴	مبحث نخست - سرمایه گذاری بیگانگان در ایران
۱۳۴	بند اول - سرمایه خارجی
۱۳۶	بند دوم - سرمایه های مورد حمایت
۱۳۷	بند سوم - شخص سرمایه گذار
۱۳۸	بند چهارم - تشریفات راجع به تقاضا و قبول پیشنهاد ورود سرمایه به ایران
۱۳۸	۱ - مندرجات درخواست تقاضای ورود سرمایه
۱۳۹	۲ - مرجع رسیدگی به پیشنهاد های ورود سرمایه

۱۳۹	۳- نحوه رسیدگی به پیشنهادهای ورود سرمایه
۱۴۰	بند پنجم - تشریفات راجع به تبدیل سرمایه های خارجی
۱۴۱	مبحث دوم - شرط رفتار متقابل و معافیت پناهندگان
۱۴۱	بند اول - شرط رفتار متقابل راجع به سرمایه گذاری خارجی
۱۴۱	بند دوم - معافیت پناهندگان از شرط رفتار متقابل
۱۴۳	مبحث چهارم - حمایت های قانونی از سرمایه های شخصی بیگانگان
۱۴۳	بند اول - اعطای امتیاز به سرمایه گذار خارجی
۱۴۳	۱- انتقال سود سرمایه به خارج
۱۴۴	۲- انتقال اصل سرمایه به خارج
۱۴۵	۳- سرمایه گذاری مجدد در ایران
۱۴۵	۴- معافیت از پرداخت مالیات
۱۴۵	۵- بیمه نمودن سرمایه
۱۴۶	بند دوم - جبران خسارت وارد بر سرمایه گذار خارجی
۱۴۶	۱- خسارتهای قابل جبران
۱۴۷	۲- نحوه جبران خسارت
	فصل سوم - محدودیتهای راجع به حق جاری نمودن عقد ازدواج توسط
۱۴۸	مأمورین سیاسی و کنسولی بیگانه
	قسمت دوم: محرومیت های بیگانگان از حقوق راجع به احوال شخصیه که دولت
۱۵۰	متبوع آنها نپذیرفته است (بند ۲ ماده ۹۶۱ قانون مدنی)
۱۵۰	مقدمه
۱۵۲	فصل اول - اصل تمتع بیگانگان از حقوق راجع به اموال شخصیه
۱۵۲	مبحث نخست - مفهوم احوال شخصیه و قانون حاکم بر آن
۱۵۲	بند اول - مفهوم احوال شخصیه
۱۵۳	بند دوم - قانون حاکم بر احوال شخصیه
	مبحث دوم - تمیز بین اهلیت تمتع و اهلیت استیفاء بیگانگان از حقوق راجع به احوال
۱۵۴	شخصیه

بند اول - اصل تمتع بیگانگان از حقوق راجع به احوال شخصیه قانون ملی خود ...	۱۵۴
بند دوم - تمیز بین اهلیت تمتع و اهلیت استیفاء	۱۵۶
فصل دوم - محرومیت بیگانگان از حقوق راجع به احوال شخصیه	۱۵۶
مبحث نخست - محرومیت از حقوقی که دولت متبوع تبعه شناخته است (بند ۲ ماده ۹۶۱ قانون مدنی)	۱۵۶
مبحث سوم - تفسیری کوتاه پیرامون بند ۲ ماده ۹۶۱ قانون مدنی	۱۵۶
مبحث سوم - مقایسه قانون ایران با قانون دولت متبوع تبعه بیگانه	۱۵۸
بند اول - فرض یکسان بودن دو قانون	۱۵۸
بند دوم - قانون خارجی حقی را شناخته ولی قانون ایران شناخته است	۱۵۹
بند سوم - قانون ایران حقی را شناخته ولی قانون خارجی آن را شناخته است	۱۵۹
مبحث چهارم - فلسفه وجودی بند ۲ ماده ۹۶۱ قانون مدنی	۱۵۹
۱ - جلوگیری از تقلب نسب به قانون	۱۵۹
۲ - شخصی بودن قوانین مربوط به احوال شخصیه	۱۶۰
مبحث پنجم - لزوم معاهده برای برخورداری بیگانگان از حقوق راجع به احوال شخصیه	۱۶۰
مبحث ششم - محرومیت و محدودیت بیگانگان از نکاح با زنان مسلمان ایرانی	۱۶۲
قسمت سوم: حقوق مخصوصه و محرومیت‌های بیگانگان (بند ۳ ماده ۹۶۱ قانون مدنی)	۱۶۵
مدخل ورود به بحث	۱۶۵
فصل اول - مفهوم حقوق مخصوصه و منشأ آن	۱۶۶
مبحث نخست - مفهوم حقوق مخصوصه	۱۶۶
مبحث دوم - منشأ پیدایش حقوق مخصوصه	۱۶۷
فصل دوم - محرومیت بیگانگان از حقوق مخصوصه و مصادیق آن	۱۶۸
مبحث نخست - محرومیت بیگانگان از حقوق مخصوصه	۱۶۸
مبحث دوم - مصادیق حقوق مخصوصه از نظر حقوقدانان ایرانی	۱۶۸
بند اول - قاعده منع ربا	۱۶۸